

Н.Г. ВИГОВСЬКА*

(Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир, Україна)

А.Ю. ПОЛЧАНОВ**

(Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир, Україна)

Оцінка втрат фінансового потенціалу України від воєнного конфлікту

Оцінка втрат фінансового потенціалу держави від воєнного конфлікту є основою для розробки та реалізації державної політики з подолання наслідків бойових дій та зміцнення миру. Метою дослідження є систематизація методологічних підходів до оцінки фінансового потенціалу держави та обґрунтування методики визначення його втрат від воєнного конфлікту для України протягом 2014-2017 рр. Обґрунтовано теоретико-методологічний базис формування фінансового потенціалу держави на основі застосування системного підходу, що надало можливість уточнити структуру фінансового потенціалу держави та розкрити вплив взаємодії його складових та чинників зовнішнього середовища на розвиток фінансового потенціалу держави. Встановлено, що основні методологічні підходи до оцінки фінансового потенціалу держави (адитивний, мультиплікативний, безпековий, на основі аналізу макроекономічних показників) не дають можливості комплексно оцінити рівень формування і використання фінансового потенціалу держави з урахуванням його структури та стійкості до фінансових загроз. На основі адитивного підходу проведено кількісну оцінку обсягу фінансового потенціалу України у 2008–2017 рр. та виявлено сталість співвідношення між фінансовими потенціалами органів влади, суб'єктів господарювання та домогосподарств, а також між загальним обсягом фінансового потенціалу держави та обсягом ВВП. Визначено, що фінансовий потенціал України зазнав суттєвого впливу воєнного конфлікту, і для того, щоб досягнути рівня 2013 року, він має щорічно зростати в середньому на 7,45% протягом 2018-2022 рр. Для цього необхідно здійснити: 1) розширення повноважень органів місцевого самоврядування у здійсненні місцевих запозичень для стимулювання розвитку регіонів; 2) створення податкових стимулів до реінвестування прибутків суб'єктів господарювання; 3) активізацію кредитування фінансовими інститутами приватного сектору через подолання інформаційної асиметрії на ринку та забезпечення захисту прав позичальників і кредиторів.

Ключові слова: воєнний конфлікт, фінансовий потенціал, фінансові ресурси, методологічні підходи до оцінки фінансового потенціалу держави, подолання наслідків воєнного конфлікту.

DOI [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2019-4\(86\)-70-77](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2019-4(86)-70-77)

N.G. VYGOVSKA

(Zhytomyr Polytechnic State University, Zhytomyr, Ukraine)

A.Y. POLCHANOV

(Zhytomyr Polytechnic State University, Zhytomyr, Ukraine)

Estimation of the Losses of the Ukraine's Financial Potential from Military Conflict

Estimation of the loss of financial potential of the state from military conflict is the basis for the development and implementation of state policies to combat the effects of hostilities and strengthen peace. The purpose of the article is to systematize methodological approaches to assessing the financial potential of the state and to substantiate the methods for determining its losses from military conflict for Ukraine in 2014-2017. Theoretical and methodological basis for the formation of the financial potential of the state on the basis of the systematic approach were substantiated. It allowed to clarify the structure of state's financial potential and to reveal the influence of the interaction of its components and environmental factors on the development of financial potential of the state. It was found that the main methodological approaches to the estimation of the financial potential of the state (additive, multiplicative, secure, based on the

* **Виговська Наталія Георгіївна**, завідувач кафедри фінансів і кредиту Державного університету «Житомирська політехніка» (м. Житомир), доктор економічних наук, професор.

** **Полчанов Андрій Юрійович**, доцент кафедри фінансів і кредиту Державного університету «Житомирська політехніка» (м. Житомир), доктор економічних наук, доцент.

analysis of macroeconomic indicators) do not allow to comprehensively assess the level of formation and use of the financial potential, taking into account its structure and resilience to financial threats. On the basis of the additive approach, a quantitative estimation of the volume of financial potential of Ukraine in 2008-2017 was conducted and the stability of the relationship between the financial potentials of authorities, economic entities and households, as well as between the total volume of financial potential of the state and GDP was revealed. It was determined that the financial potential of Ukraine suffered a significant impact of the military conflict, and in order to reach the level of 2013, it should grow annually by an average of 7.45 % during 2018-2022. To reach this level it is necessary to carry out: 1) expanding the powers of local governments in the implementation of local borrowing to stimulate the development of regions; 2) the creation of tax incentives for reinvesting the income of business entities; 3) activation of lending by financial institutions of the private sector through overcoming information asymmetries in the market and ensuring the protection of the rights of borrowers and lenders.

Keywords: *military conflict, financial potential, financial resources, methodological approaches to assessing the financial potential of the state, overcoming the consequences of a military conflict.*

Постановка проблеми. Відновлення національної економіки після наслідків воєнних конфліктів є неможливим без ефективного управління фінансовим потенціалом держави, що є основою для розробки комплексу заходів, спрямованих на досягнення довгострокових економічних цілей суспільства (збільшення обсягів виробництва, підвищення продуктивності праці, зниження рівня безробіття). Необхідність наукового обґрунтування базових положень державної політики у сфері подолання наслідків бойових дій та розбудови миру на основі комплексної оцінки динаміки фінансових ресурсів у національній економіці обумовлює актуальність обґрунтування методологічного підходу до оцінки втрат фінансового потенціалу держави в період воєнного конфлікту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика вивчення впливу воєнних конфліктів на рух фінансових ресурсів розглядалась у працях багатьох дослідників, серед яких Г.Т. Леммон (G.T. Lemmon) [8], А. Деміргюс-Кунт, Л.Ф. Клаппер, Г.А. Панос (A. Demirgüç-Kunt, L.F. Klapper, G.A. Panos) [5], Т. Аддісон (T. Addison) [2], А. Геда, Ф. Лі Біллон, С.М. Мурshed (A. Geda, Ph. Le Billon, S.M. Murshed) [3], С. Джібао, В. Прічард (S. Jibao, W. Prichard) [7], М.Р. Саб (M.R. Sab) [9], Гамід Е. Алі (Hamid E. Ali) [10]. Зокрема, було виявлено залежність постконфліктного відновлення від рівня соціально-економічного розвитку країни, міжнародної фінансової підтримки, тривалості та масштабу бойових дій [9]; встановлено, що із поглибленням конфліктів зростає їх негативний ефект на фінансову систему, а тому успіх економічних реформ нерозривно пов'язаний з дієвістю заходів зі встановлення миру [2].

В окремих наукових працях із зазначеної тематики розроблено пропозиції з оцінки економічних втрат від впливу на фінансовий потенціал держави конфлікту через прямі військові видатки, втрати продуктивності, ймовірний заробіток осіб, загиблих під час конфлікту, та втрати від руйнації інфраструктури [6]. Можливим є порівняння макроекономічних показників різних країн, як це було здійснено для оцінки втрат Прибалтійських країн від радянської окупації 1940-1991 рр., зіставляючи динаміку показників їх соціально-економічного розвитку з Фінляндією [4]. Досить ґрунтовним також є дослідження команди з 70

співробітників Групи Світового банку «Плата за війну: економічні та соціальні наслідки конфлікту в Сирії» (The Toll of War: The Economic and Social Consequences of the Conflict in Syria), в якій представлено симулятивну модель, за допомогою якої було оцінено розвиток економіки Сирії, якби воєнний конфлікт не мав місця [10].

В той же час питанням оцінки втрат фінансового потенціалу України в період воєнного конфлікту, що базувався б на виявлених структурних та динамічних тенденціях, приділяється недостатньо уваги.

Метою статті є систематизація методологічних підходів до оцінки фінансового потенціалу держави та обґрунтування методики визначення його втрат від воєнного конфлікту для України протягом 2014-2017 рр.

Фактологічною базою дослідження стали офіційні матеріали Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку України, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України, Національного банку України, а також бази даних Групи Світового банку (World Bank Open Data) та Міжнародного валютного фонду (World Economic Outlook Database).

Виклад основного матеріалу. Під фінансовим потенціалом держави розуміємо сукупність фінансових ресурсів органів влади, суб'єктів господарювання, домогосподарств, а також можливостей для їх ефективного формування, розподілу та використання з визначеною метою в зовнішньому середовищі. Для більш ґрунтовного розкриття змісту фінансового потенціалу держави необхідних є застосування системного підходу, що пов'язано з: 1) наявністю грошового обороту, опосередкованого рухом фінансових ресурсів домогосподарств, суб'єктів господарювання, органів державної влади та місцевого самоврядування, а також їх фінансовими можливостями; 2) постійним розвитком фінансового потенціалу держави; 3) можливістю досліджувати фінансовий потенціал як підсистему системи вищого рівня (економічного потенціалу держави); 4) наявністю впливу чинників зовнішнього середовища на фінансовий потенціал держави; 5) міждисциплінарним характером фінансового потенціалу держави, що пов'язує його розвиток з питаннями національної безпеки, політичних трансформацій.

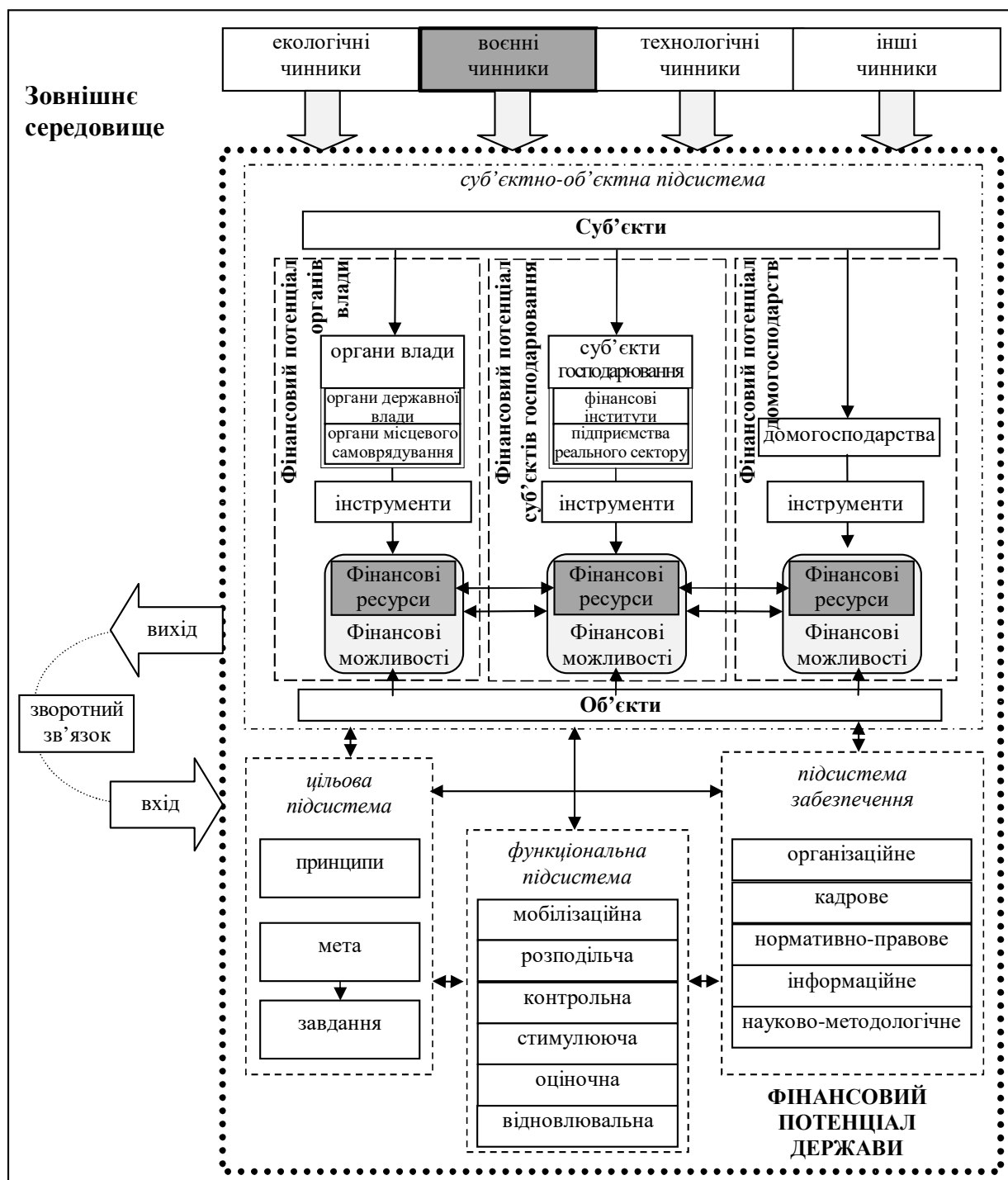

Рис. 1. Фінансовий потенціал держави як система

Джерело: побудовано авторами.

Виходячи із властивостей систем, можна сформуванати базові методологічні принципи, на основі яких функціонує система фінансового потенціалу держави:

1) цілісність (фінансовий потенціал держави функціонує як єдине ціле, а кожна із його складових має своє призначення);

2) ієрархічність цілей (цілі економічного потенціалу держави визначають цілі фінансового потенціалу держави, які, в свою чергу, визначають

цілі фінансового потенціалу органів влади, суб'єктів господарювання та домогосподарств);

3) відкритість (фінансовий потенціал держави взаємопов'язаний з іншими складовими економічного потенціалу держави та активно взаємодіє із зовнішнім середовищем);

4) самозбереження (у відповідь на зміну зовнішніх умов для збереження системи відбувається трансформація її окремих елементів для того, щоб система могла продовжувати виконання своїх функцій для досягнення мети існування);

Фінанси та оподаткування

5) внутрішня стійкість (фінансовий потенціал держави характеризується відносною стійкістю внутрішніх зв'язків між складовими системи).

Використання системного підходу надало можливість виділити у складі системи фінансового потенціалу держави суб'єктно-об'єктну, цільову, функціональну та забезпечувальну підсистеми (рис. 1).

Відповідно до виділених підсистем функціонування системи фінансового потенціалу здійснюється під впливом чинників зовнішнього середовища, що дозволяє формувати вхідні параметри для системи. З урахуванням сформованих принципів відбувається постановка мети і завдань системи. Суб'єкти фінансового потенціалу держави (органи влади, суб'єкти господарювання та домогосподарства), виходячи з рівня організаційного, кадрового, нормативно-правового, науково-методологічного, інформаційного забезпечення, через фінансові інструменти здійснюють вплив на об'єкти (фінансові ресурси та фінансові можливості). Це надає можливість реалізації основних функцій фінансового потенціалу держави (мобілізаційної, розподільчої, контрольної, стимулюючої, оціночної та відновлювальної).

Використання методології системного підходу дозволило визначити напрями трансформації елементного складу системи фінансового потенціалу держави в умовах постконфліктного відновлення, що передбачає:

1) трансформацію мети і завдань системи фінансового потенціалу держави, які коригуються відповідно до наслідків воєнного конфлікту та пріоритетів розвитку економічного потенціалу держави (як системи вищого рівня);

2) трансформацію складу суб'єктно-об'єктної підсистеми в частині: покращення фінансових можливостей та зростання фінансових ресурсів держави за умови відсутності значних територіальних втрат; посилення ролі органів державної влади в системі фінансового потенціалу держави, що проявляється у зміні напрямів фінансової політики (в таких умовах посилюється значення координації фіскальної та монетарної політик для подолання наслідків воєнного конфлікту); створення спеціальних органів влади для виконання функцій органів місцевого самоврядування із певними обмеженнями у формуванні та використанні фінансових ресурсів у період після звільнення територій та до проведення виборів; зростання, з огляду на розрив в період воєнного конфлікту фінансових зв'язків, значимості фінансових інститутів у створенні фінансових можливостей для інших суб'єктів фінансового потенціалу держави (органів влади, суб'єктів господарювання, домогосподарств).

Найбільш поширені методологічні підходи до оцінки фінансового потенціалу держави наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Основні методологічні підходи до оцінки фінансового потенціалу держави

№ з/п	Підхід	Сутність	Переваги	Недоліки
1	На основі аналізу макро-економічних показників	Фінансовий потенціал визначається обсягом ВВП, а його ефективність – співвідношенням ВВП на душу населення країни, що аналізується, з середнім ВВП на душу населення країн-аналогів	Простота розрахунків; можливість порівняти фінансовий потенціал різних держав	Ігнорування структурних дисбалансів та джерел формування фінансового потенціалу; складність вибору країн-аналогів
2	Адитивний	Фінансовий потенціал держави визначається як арифметична сума фінансових потенціалів його складових	Відносна простота розрахунків; можливість визначення структури фінансового потенціалу держави; можливість кількісної оцінки обсягу фінансового потенціалу	Складність порівняння фінансових потенціалів різних держав; не враховує вплив загроз розвитку фінансового потенціалу
3	Мультиплікативний	Визначаються як добуток певних фінансових ресурсів на коригуючі коефіцієнти	Простота розрахунків; можливість кількісної оцінки обсягу фінансового потенціалу	Відсутність обґрунтованого підходу до вибору фінансових ресурсів та відповідних коригуючих коефіцієнтів
4	Безпековий	Фінансовий потенціал визначається рівнем економічної безпеки	Враховує захищеність фінансових інтересів держави	Складність розрахунків; необхідність наявності потужної інформаційної бази

Джерело: побудовано авторами.

У межах адитивного підходу, що є найбільш поширеним серед дослідників, було проведено кількісну оцінку фінансового потенціалу, яка передбачає визначення обсягів фінансового потенціалу органів влади (через золотовалютні резерви, доходи зведеного бюджету, фінансування дефіциту зведеного бюджету та доходи позабюджетних фондів), фінансового потенціалу суб'єктів господарювання (через власний капітал комерційних банків, а також власний капітал та

зобов'язання інших суб'єктів господарювання) та фінансового потенціалу домогосподарств (через їх доходи та одержані кредити). В результаті цього було виявлено зростання в грошовому виразі обсягів усіх складових фінансового потенціалу держави, збереження його структури із найбільшою часткою фінансового потенціалу суб'єктів господарювання, а також сталість співвідношення обсягів фінансового потенціалу та ВВП України у 2008-2017 рр. (табл. 2).

Таблиця 2

Оцінка фінансового потенціалу України у 2008-2017 рр.

Показник	Роки									
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
ФП ОВ, млрд грн.	673,2	638,2	793,4	837,7	877,6	866,1	839,5	1 195,0	1 394,4	1 775,7
<i>питома вага, %</i>	<i>13,04</i>	<i>11,46</i>	<i>12,52</i>	<i>11,76</i>	<i>10,89</i>	<i>10,20</i>	<i>9,64</i>	<i>10,59</i>	<i>10,20</i>	<i>12,12</i>
ФП СГ, млрд грн.	3 364,8	3 791,3	4 234,6	4 831,6	5 589,0	5 904,9	6 142,3	8 177,5	10 115,6	10 122,9
<i>питома вага, %</i>	<i>65,16</i>	<i>68,09</i>	<i>66,81</i>	<i>67,85</i>	<i>69,33</i>	<i>69,52</i>	<i>70,52</i>	<i>72,47</i>	<i>73,97</i>	<i>69,09</i>
ФП ДГ, млрд грн.	1 126,1	1 138,9	1 310,5	1 452,2	1 594,8	1 722,9	1 728,0	1 910,8	2 165,7	2 753,3
<i>питома вага, %</i>	<i>21,81</i>	<i>20,45</i>	<i>20,68</i>	<i>20,39</i>	<i>19,78</i>	<i>20,28</i>	<i>19,84</i>	<i>16,93</i>	<i>15,84</i>	<i>18,79</i>
Фінансовий потенціал України, млрд грн.	5 164,1	5 568,4	6 338,5	7 121,5	8 061,4	8 493,9	8 709,8	11 283,3	13 675,7	14 651,9
Фінансовий потенціал України до ВВП	5,45	6,10	5,86	5,41	5,72	5,84	5,56	5,70	5,74	4,91
Фінансовий потенціал України на одну особу, грн.	111 636	120 912	138 182	155 854	176 876	186 750	199 210	263 407	320 514	344 938

Примітка: ФП ОВ – фінансовий потенціал органів державної влади та місцевого самоврядування, ФП СГ – фінансовий потенціал суб'єктів господарювання, ФП ДГ – фінансовий потенціал домогосподарств. Дані за 2014-2017 рр. наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: розрахунки авторів на основі Державної служби статистики України, Національного банку України, Міністерства фінансів України.

Для розрахунку ймовірного обсягу фінансового потенціалу України та його складових у 2014-2017 рр. ми виходили із кількох припущень:

1) співвідношення між фінансовим потенціалом держави та ВВП у 2014-2017 рр. було б на рівні середніх значень за період з 2008 р. по 2013 р. і становило б 5,73:

$$\frac{FP_{prob_n}}{GDP_{prob_n}} = 5,73, \quad (1)$$

де FP_{prob_n} – ймовірний обсяг фінансового потенціалу держави у періоді n , GDP_{prob_n} – ймовірний обсяг ВВП у періоді n ;

2) частки фінансових потенціалів органів влади, суб'єктів господарювання, домогосподарств у загальному обсязі фінансового потенціалу держави були б на рівні середніх значень за період з 2008 р. по 2013 р. і становили б 11,64 %, 67,79 % та 20,57 % відповідно:

$$\frac{FP_G_{prob_n}}{0,1164} = \frac{FP_F_{prob_n}}{0,6779} = \frac{FP_H_{prob_n}}{0,2057} = FP, \quad (2)$$

де $FP_G_{prob_n}$ – ймовірний обсяг фінансового потенціалу органів влади у періоді n , $FP_F_{prob_n}$ – ймовірний обсяг фінансового потенціалу суб'єктів господарювання у періоді n , $FP_H_{prob_n}$ – ймовірний

обсяг фінансового потенціалу домогосподарств у періоді n .

Виходячи з цього, втрати фінансового потенціалу держави можна визначити таким чином:

$$\Delta FP_n = (FP_n - FP_{prob_n}), \quad (3)$$

де ΔFP_n – втрати фінансового потенціалу держави у періоді n , FP_n – фактичний обсяг фінансового потенціалу у періоді n .

Ймовірне значення обсягу ВВП у 2014-2017 рр. було встановлено на рівні прогнозних значень із бази даних World Economic Outlook Database станом на жовтень 2013 р., перерахованих у цінах 2010 р. Це дало можливість спрогнозувати ймовірні обсяги фінансового потенціалу у 2014-2017 рр., якби конфлікт не мав місця.

В цілому загальний обсяг втрат фінансового потенціалу України у 2014-2017 рр. становить 5 260,4 млрд грн. (табл. 3), у тому числі за рахунок скорочення: фінансового потенціалу органів влади – 845,3 млрд грн.; фінансового потенціалу суб'єктів господарювання – 2 737,5 млрд грн.; фінансового потенціалу домогосподарств – 1 677,6 млрд грн.

**Розрахунок загального обсягу втрат фінансового потенціалу України у 2014-2017 рр., млрд грн.
(у цінах 2010 р.)**

№ з/п	Показник	Роки				
		2013	2014	2015	2016	2017
1	Фінансовий потенціал України (фактично)	6613,0	5850,8	5457,5	5648,9	4961,9
2	Фінансовий потенціал України (ймовірно)	-	6632,4	6733,8	6843,6	6969,9
3	ФП ОВ (фактично)	674,3	563,9	578,0	576,0	601,3
4	ФП ОВ (ймовірно)	-	772,2	784,0	796,8	811,5
5	втрати ФП ОВ по роках (рядок 3 – рядок 4)	-	-208,3	-206,0	-220,8	-210,2
6	<i>втрати ФП ОВ за 2014-2017 рр.</i>			-845,3		
7	ФП СГ (фактично)	4597,3	4126,1	3955,3	4178,3	3428,1
8	ФП СГ (ймовірно)	-	4496,2	4564,9	4639,3	4724,9
9	втрати ФП СГ по роках (рядок 7 – рядок 8)	-	-370,1	-609,6	-461,0	-1296,8
10	<i>втрати ФП СГ за 2014-2017 рр.</i>			-2737,5		
11	ФП ДГ (фактично)	1341,4	1160,8	924,2	894,6	932,4
12	ФП ДГ (ймовірно)	-	1364	1384,8	1407,4	1433,4
13	втрати ФП ДГ по роках (рядок 11 – рядок 12)	-	-203,2	-460,6	-512,8	-501
14	<i>втрати ФП ДГ за 2014-2017 рр.</i>			-1677,6		
15	Втрати фінансового потенціалу України від скорочення ВВП по роках (рядок 5 + рядок 9 + рядок 13)		-781,6	-1276,2	-1194,6	-2008,0
16	Загальний обсяг втрат фінансового потенціалу України за 2014-2017 рр.			-5260,4		

Примітка: ФП ОВ – фінансовий потенціал органів державної влади та місцевого самоврядування, ФП СГ – фінансовий потенціал суб'єктів господарювання, ФП ДГ – фінансовий потенціал домогосподарств.

Джерело: розрахунки авторів.

Для визначення перспектив розвитку фінансового потенціалу держави в умовах постконфліктного відновлення важливою є оцінка чутливості фінансового потенціалу держави до наслідків воєнного конфлікту за допомогою таких показників:

– рівень фактичних втрат фінансового потенціалу держави у період воєнного конфлікту, що передбачає співставлення фактичного обсягу фінансового потенціалу держави у відповідному періоді із фактичним обсягом фінансового потенціалу держави напередодні воєнного конфлікту (у випадку України базою порівняння є 2013 р.):

$$L_{FP_{real}} = \frac{FP_n}{FP_0}, \quad (4)$$

де $L_{FP_{real}}$ – рівень фактичних втрат фінансового потенціалу держави у період воєнного конфлікту, FP_n – фактичний обсяг фінансового потенціалу у періоді n , FP_0 – фактичний обсяг фінансового потенціалу держави напередодні воєнного конфлікту.

Цей показник дає можливість оцінити рівень суттєвості фактичних втрат фінансового потенціалу держави за умови відсутності воєнного конфлікту та визначити середній темп приросту фінансового потенціалу, необхідний для досягнення обсягу фінансового потенціалу держави перед початком конфлікту протягом певного періоду:

$$Growth_{FP_0} = \left(\sqrt[k-1]{\frac{FP_0}{FP_n}} - 1 \right) * 100\%, \quad (5)$$

де $Growth_{FP_0}$ – необхідний середньорічний темп приросту фінансового потенціалу для того, щоб через k років досягти значення FP_0 .

– рівень ймовірних втрат фінансового потенціалу держави у період воєнного конфлікту передбачає співставлення фактичного обсягу фінансового потенціалу держави у відповідному періоді із ймовірним обсягом фінансового потенціалу держави у цьому ж періоді:

$$L_{FP_{prob}} = \frac{FP_n}{FP_{prob_n}}, \quad (6)$$

де $L_{FP_{prob}}$ – рівень ймовірних втрат фінансового потенціалу держави у період воєнного конфлікту, FP_n – фактичний обсяг фінансового потенціалу у періоді n , FP_{prob_n} – ймовірний обсяг фінансового потенціалу держави у періоді n .

Даний показник надає можливість оцінити рівень суттєвості ймовірних втрат фінансового потенціалу держави за умови відсутності воєнного конфлікту та визначити середній темп приросту фінансового потенціалу, необхідний для досягнення ймовірного обсягу фінансового потенціалу держави протягом певного періоду:

$$Growth_{FP_{prob_n}} = \left(\sqrt[k-1]{\frac{FP_{prob_n}}{FP_n}} - 1 \right) * 100\%, \quad (7)$$

де $Growth_{FP_{prob_n}}$ – необхідний середньорічний темп приросту фінансового потенціалу для того, щоб через k років досягти значення FP_{prob_n} .

Базуючись на даних про фактичний та ймовірний обсяги фінансового потенціалу України у 2013-2017 рр., нами було розраховано рівні фактичних та

ймовірних втрат фінансового потенціалу України в період воєнного конфлікту відповідно (рис. 2).

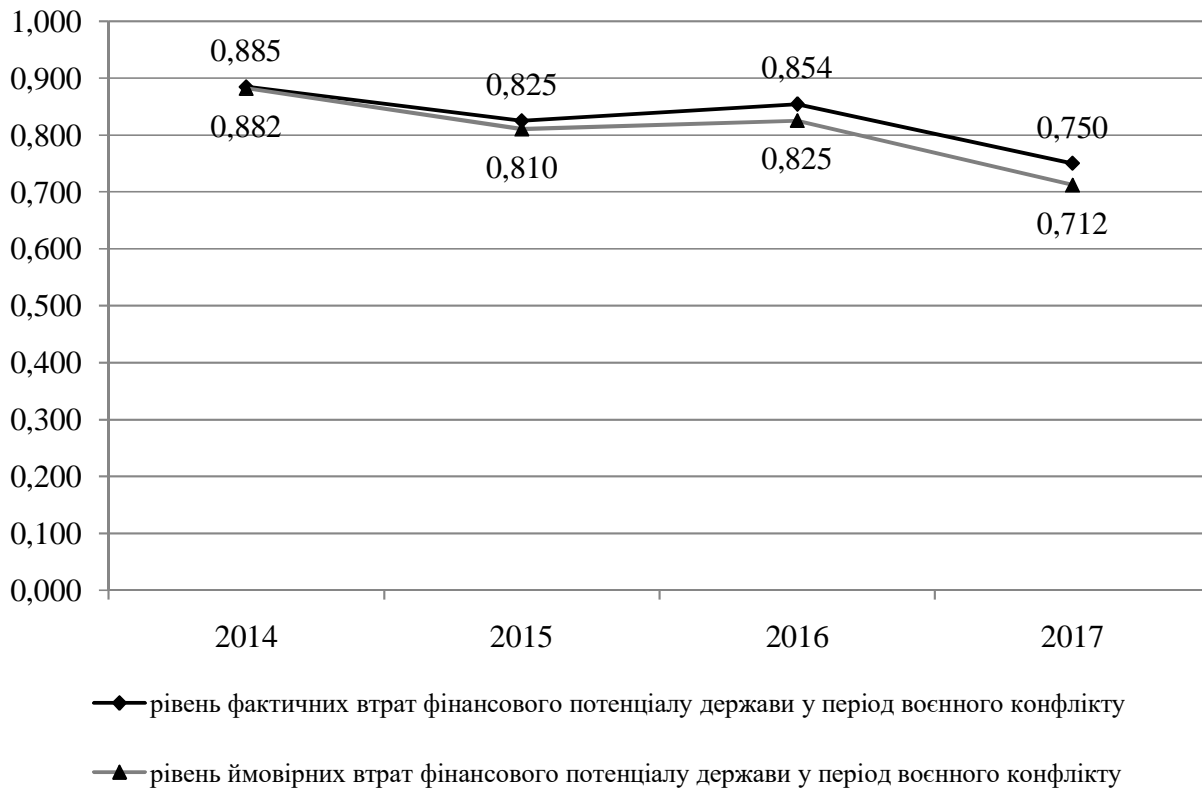

Рис. 2. Рівень фактичних та ймовірних втрат фінансового потенціалу України у 2014-2017 рр.

Джерело: розрахунки авторів.

Це надає підстави стверджувати, що за підсумками 2017 р. фінансовий потенціал України складає 75,03 % від фінансового потенціалу України у 2013 р. та 71,19 % від ймовірного фінансового потенціалу України у 2017 р., (за умови відсутності воєнного конфлікту). Таким чином, щоб фінансовий потенціал України відповідав фактичному обсягу у 2013 р. або ймовірному обсягу у 2017 р., він протягом 2018-2022 рр. має щорічно зростати в середньому на 7,45 % та 8,87 % відповідно, що перевищує темпи приросту фінансового потенціалу у 2014-2017 рр.

Висновки. За результатами дослідження обґрунтовано напрями трансформації елементного складу системи фінансового потенціалу держави в умовах постконфліктного відновлення, що полягають у зміні цільової та суб'єктно-об'єктної підсистем системи фінансового потенціалу держави в умовах постконфліктного відновлення та передбачають уточнення мети та завдань системи, зміну її фінансових ресурсів та можливостей, а також дій суб'єктів системи.

Фінансовий потенціал України зазнав суттєвого впливу воєнного конфлікту, і для того, щоб досягнути рівня 2013 року, він має щорічно зростати в середньому на 7,45 % протягом 2018-2022 рр. З огляду на проведену оцінку втрат фінансового потенціалу України в період воєнного конфлікту перспективним є вжиття наступних заходів:

1) розширення повноважень органів місцевого самоврядування у здійсненні місцевих запозичень для стимулювання розвитку регіонів. Це надасть можливість залучити ресурси міжнародних фінансових інститутів та інших кредиторів до бюджетів територіальних громад сіл, селищ, а також об'єднаних територіальних громад;

2) створення податкових стимулів до реінвестування прибутків суб'єктів господарювання. З метою недопущення різкого зростання розриву між доходами та видатками бюджетів ймовірним є поступове запровадження податку на виведений капітал (зокрема, перспективним виглядає введення даного податку для суб'єктів малого підприємництва і, у випадку позитивних тенденцій зміни інвестиційної активності при достатньому обсязі податкових надходжень, подальше розширення переліку платників податку);

3) активізація кредитування фінансовими інститутами приватного сектору через подолання інформаційної асиметрії на ринку та забезпечення захисту прав позичальників і кредиторів.

Реалізація запропонованих заходів сприятиме створенню умов для фінансового забезпечення успішних заходів з подолання наслідків воєнного конфлікту та подальшого зміцнення фінансового потенціалу держави, збалансованого розвитку його складових.

4 Список використаних джерел

1. Оцінка відновлення та розбудови миру: Аналіз впливу кризи та потреб на Східній Україні. Частина II: звіти за компонентами. Представництво ООН в Україні. 2015. URL: http://www.un.org.ua/images/documents/3766/RPA_V2_Ukr_.pdf
2. Addison T., Chowdhury A. R., Murshed S. M. By how much does conflict reduce financial development? *World Institute for Development Economics*. 2002. URL: http://epublications.marquette.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1491&context=econ_fac
3. Addison T., Geda A., Le Billon P., Murshed S. M. Financial Reconstruction in Conflict and «Post-Conflict» Economies. *World Institute for Development Economics*. 2001. URL: <https://www.wider.unu.edu/sites/default/files/dp2001-90.pdf>
4. Damage caused by the Soviet Union in The Baltic States. International conference materials, Riga, 17-18 June 2011 Social, economic and environmental losses/damage caused by the Soviet Union in the Baltic States. URL: <http://okupacijaszaudejumi.lv/content/files/ang/2017/DAMAGE%20CAUSED%20BY%20THE.pdf>
5. Demirguc-Kunt A., Klapper L. F., Panos G. A. Entrepreneurship in post-conflict transition: the role of informality and access to finance. *Policy Research Working Paper Series*. 2009. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/432991468201306425/pdf/WPS4935.pdf>
6. Hamid E. Ali. Estimate of The Economic Cost of Armed Conflict: A Case Study From Darfur. *Defence and Peace Economics*. 2013. Vol. 24. URL: <https://doi.org/10.1080/10242694.2012.723154>
7. Jibao S., Prichard, W. Rebuilding Local Government Finance after Conflict: The Political Economy of Property Tax Reform in Post-Conflict Sierra Leone. *International Centre for Tax and Development*. 2013. URL: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2436420>
8. Lemmon G. T. Entrepreneurship in Postconflict Zones. *Council on Foreign Relations*. 2012. URL: http://i.cfr.org/content/publications/attachments/CFR_WorkingPaper12_Lemmon.pdf
9. Sab M. R. Economic Impact of Selected Conflicts in the Middle East: What Can We Learn from the Past? *International Monetary Fund*. 2014. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2016/12/31/Economic-Impact-of-Selected-Conflicts-in-the-Middle-East-What-Can-We-Learn-from-the-Past-41639>
10. The Toll of war: the economic and social consequences of the conflict in Syria (Vol. 2): full report. *The World Bank*. 2017. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/811541499699386849/full-report>

4 References

1. Yevropeyskyi Soiuz, Orhanizatsiia Obiednanykh Natsii taHrupa svitovoho banku. (2015). Otsinka vidnovlennia ta rozbudovy myru: Analiz vplyvu kryzy ta potreb na Skhidnii Ukraini. Chastyna II: zvity za komponentamy [Recovery and peacebuilding assessment analysis of crisis impacts and needs in Eastern Ukraine. Volume II: Full component reports]. Retrieved from http://www.un.org.ua/images/documents/3766/RPA_V2_Ukr_.pdf
2. Addison, T., Chowdhury, A. R., & Murshed, S. M. (2002). By how much does conflict reduce financial development? (No. 2002/48). WIDER Discussion Papers. Retrieved from <https://www.wider.unu.edu/sites/default/files/dp2002-48.pdf>
3. Addison, T., Geda, A., Le Billon, P., & Murshed, S. M. (2001). Financial reconstruction in conflict and postconflict economies. World Institute for Development Economics. Retrieved from <https://www.wider.unu.edu/sites/default/files/dp2001-90.pdf>
4. Damage caused by the Soviet Union in The Baltic States (2017). International conference materials, Riga, 17-18 June 2011 Social, economic and environmental losses/damage caused by the Soviet Union in the Baltic States. Retrieved from <http://okupacijaszaudejumi.lv/content/files/ang/2017/DAMAGE%20CAUSED%20BY%20THE.pdf>
5. Demirguc-Kunt, A., Klapper, L. F., & Panos, G. A. (2009). Entrepreneurship in post-conflict transition: the role of informality and access to finance. Policy Research Working Paper Series. Retrieved from <http://elibrary.worldbank.org/doi/pdf/10.1596/1813-9450-4935>
6. Hamid E. Ali, (2013). Estimate of the Economic Cost of Armed Conflict: A Case Study from Darfur. Defence and Peace Economics. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/10242694.2012.723154>
7. Jibao, S. S., & Prichard, W. (2013). Rebuilding Local Government Finance After Conflict: The political economy of property tax reform in post-conflict Sierra Leone. International Centre for Tax and Development Working Paper. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2436420>
8. Lemmon, G. T. (2012). Entrepreneurship in postconflict zones. Council on Foreign Relations. Retrieved from http://i.cfr.org/content/publications/attachments/CFR_WorkingPaper12_Lemmon.pdf
9. Sab, M. R. (2014). Economic Impact of Selected Conflicts in the Middle East: What Can We Learn from the Past? International Monetary Fund. Retrieved from <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2014/wp14100.pdf>
10. World Bank (2017). The Toll of war: the economic and social consequences of the conflict in Syria (Vol. 2): full report. Retrieved from <http://documents.worldbank.org/curated/en/811541499699386849/full-report>